

KIRJALLINEN KYSYMYS 978/2004 vp

Osoitetietojen julkisuus kaupparekisteriotteessa

Eduskunnan puhemiehelle

Monissa ammattiryhmissä, esimerkiksi oikeudellisella alalla ja hoitoalalla, työntekijä kohtaa työssään henkilöitä, jotka muodostavat turvallisuusriskin työntekijälle ja mahdollisesti myös hänen perheelleen. Turvallisuuden vuoksi on tärkeää, että työntekijän ja hänen perheensä osoitetiedot pysyvät salassa.

Jokaisella on väestötietolain mukaan oikeus kieltää henkilö- ja osoitetietojensa luovutus väestötietojärjestelmästä esimerkiksi suoramarkkinointiin, osoitepalveluun taikka sukututkimusta varten. Tietojen luovutuksen voi kieltää vapaa-muotoisella yhteydenotolla maistraattiin tai Väestörekisterikeskukseen. Tietojen luovutusta viranomaisen tai lakisääteistä tehtävää hoitavan yhteisön käyttöön ei voi kieltää.

Yrittäjien ja erilaisten luottamushenkilöiden kohdalla ongelmaksi on muodostunut kaupparekisteriote, jossa osoitetiedot näkyvät kiellosta huolimatta. Patentti- ja rekisterihallituksen kaupparekisteriosasto on viranomainen, jolle osoitetiedot tulevat automaattisella käyttöyhteydellä väestörekisteristä. Kaupparekisteriotteessa näkyvät yrittäjän ja esimerkiksi yrityksen luottamushenkilöiden osoitetiedot, ja otteen saa kuka tahansa helposti pientä korvausta vastaan. Merkitävällä osalla suomalaisista on liiketoimintaa tai luottamustoimia, jotka näkyvät kaupparekisterissä.

Osoitteen näkymisen kaupparekisteriotteessa voi estää hakemalla väestötietolain 25 §:n 4 mo-

mentin mukaisen turvakiellon. Henkilö voi pyytää maistraatilta, ettei asuinpaikkaa koskevaa tietoa luovuteta muulle kuin viranomaiselle, ja useissa tapauksissa kiellosta estää tiedon luovuttamisen myös toiselle viranomaiselle. Turvakiello on myönnetty esimerkiksi poliiseille ja sosiaalityöntekijöille. Myöntäminen edellyttää, että henkilöllä on perusteltua syytä epäillä oman tai perheensä turvallisuuden tulevan uhatuksi. Turvakiellon myöntämisen edellytyksiä tulkitaan eri tavoin eri maistraattien alueella. Toisin paikoin riittää, että henkilön ammatti on sellainen, että hän voi tulla uhatuksi tai että henkilö kokee uhkaa. Esimerkiksi Vantaan maistraatissa lakia tulkitaan niin, että uhkasta on oltava perusteltu näyttö.

Henkilöllä, jolle turvakielloa ei myönnetä, ei ole mitään muuta mahdollisuutta salata osoitetaan kuin lopettaa liiketoiminta ja luopua luottamustehtävistään. Tämä ei voi olla oikein.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Onko hallitus tietoinen kaupparekisteriotteeseen liittyvästä tietosuojaongelmasta ja

onko hallitus tietoinen ns. turvakiellon myöntämisperusteiden tulkintaeroista?

KK 978/2004 vp — Kari Kärkkäinen /kd ym.

Helsingissä 25 päivänä marraskuuta 2004

Kari Kärkkäinen /kd
Leena Rauhala /kd
Sari Essayah /kd

Bjarne Kallis /kd
Päivi Räsänen /kd
Toimi Kankaanniemi /kd

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimit-
tanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kan-
sanedustaja Kari Kärkkäisen /kd ym. näin kuulu-
van kirjallisen kysymyksen KK 978/2004 vp:

*Onko hallitus tietoinen kaupparekiste-
riotteeseen liittyvästä tietosuojangel-
masta ja*

*onko hallitus tietoinen ns. turvakiellon
myöntämisperusteiden tulkintaeroista?*

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Kaupparekisteri on julkinen rekisteri, jonka si-
sällöstä ja ylläpidosta säädetään kaupparekisteri-
laissa (129/1979) ja -asetuksessa (208/1979),
toiminimilaissa (128/1979) ja prokuralaissa
(130/1979). Kaupparekisterilakia täydentävät il-
moitusmenettelyn osalta erinäiset yritys- ja yh-
teisötietolakiin (244/2001) sisältyvät säännök-
set. Kaupparekisterijärjestelmän keskeisenä ta-
voitteena on ollut aikaansaada ja ylläpitää oi-
keusvarmuutta ja liikevarmuutta elinkeinoelä-
mässä tuottamalla yrityksiin liittyvää tietopalve-
lua osana yhteiskunnan perusrekisterijärjestel-
mää. Elinkeinoelämän tarpeiden ohella kauppa-
rekisteri palvelee nykyisin mitä moninaisimpia
viranomaistarpeita. Järjestelmän toimivuuden
kannalta keskeistä on se, että elinkeinonharjoitta-
jaa koskevat tärkeät tiedot, kuten elinkeinonhar-
joittajan edustajan toimivaltaa, kelpoisuutta ja
johtohenkilöiden vastuusuhteita koskevat tiedot,
ovat julkisia ja helposti saatavilla.

Kaupparekisterilain henkilötietoja koskevaa
sääntelyä muutettiin vuonna 1993 annetulla ja
vuoden 1994 alusta voimaan tulleella lailla
(1122/1993). Lakiin lisättiin tuolloin uusi ylei-

nen henkilötietoja koskeva 3 a § samalla, kun
muualla laissa olleet eri yhteisöjen vastuuhengi-
löiden henkilötietojen ilmoittamista koskevat
säännökset korvattiin viittauksella kyseiseen
säännökseen. Rekisteriin merkitään pykälän mu-
kaan luonnollisten henkilöiden henkilötietoina
täydellinen nimi, henkilötunnus, osoite ja kansa-
laisuus. Samassa yhteydessä lisättiin lakiin myös
uusi 21 a §, joka oikeuttaa rekisteriviranomaisen
päivittämään osoitetiedot väestötietojärjestel-
mästä. Henkilön osoitteen muuttuessa hänen ei
tarvitse ilmoittaa muutoksesta erikseen kauppa-
rekisteriin, vaan hän tekee muuttoilmoituksen ai-
noastaan Väestörekisterikeskuksen ylläpitämään
väestötietojärjestelmään. Muut viranomaiset
hyödyntävät näin kerättyä tietoa. Henkilötunnuk-
sen ohella myös vaatimus osoitteen ilmoittami-
sesta kaupparekisteriin oli uusi; aiemmin laissa
edellytettiin vain kotipaikan ilmoittamista. Hen-
kilötunnuksella nähtiin olevan keskeinen asema
niin viranomaistoiminnan kuin elinkeinoelämän-
kin toimivuuden kannalta, mutta myös osoitetie-
doilla katsottiin erityisesti elinkeinonharjoitta-
jan tavoitettavuuden vuoksi olevan merkitystä
rekisteritietojen käyttäjille.

Kaupparekisterin osoitetiedot tulevat väestö-
tietojärjestelmästä ja vähentävät siitä erikseen
tehtäviä hakuja. Vaikka tiedot ovat saatavissa
suoraan väestötietojärjestelmästäkin, palvelu
täydentää luontevalla tavalla kaupparekisteritie-
tojen käyttöä. Lainmuutoksen jälkeen kysymystä
osoitetietojen julkistamisesta kaupparekisterissä
on useaan otteeseen pohdittu eri yhteyksissä. Sel-
vityksissä ei kuitenkaan ole nähty perustelluksi
poiketa aiemmin omaksutusta ratkaisusta. Kysy-
jän tarkoittama osoitetietojen julkisuudesta ai-
heutuva turvallisuusriski on vältettävissä, silloin
kun siihen on todellisia tarpeita, turvautumalla

ns. turvakieltoimenettelyyn. Muutoin lähtökohtana on se, että ryhtymällä elinkeinonharjoittajaksi, yhtiömieheksi tai yhteisön edustajaksi yksityisen henkilön on katsottava hyväksyneen sen, että häntä koskevat yksilöintitiedot, osoitetiedot mukaan lukien, tulevat julkisiksi.

Henkilöltä voi useasta eri syystä puuttua osoitetieto väestötietojärjestelmässä. Näissä tapauksissa Patentti- ja rekisterihallituksen tietojärjestelmään henkilön osoitetiedoksi merkitään 00000 Osoite tuntematon. Näin voi tapahtua siinä tapauksessa, että henkilölle myönnetään turvakielto, mutta myös muusta syystä. Osoitteen puuttumisesta ei voi eikä saa päätellä, että henkilölle olisi myönnetty turvakielto. Tietojärjestelmä muuttui turvakiellon osalta nykyiseen muotoonsa keväällä 2002.

Väestötietolain (507/1993) 25 §:n 4 momentissa tarkoitetun turvakiellon myöntäminen edellyttää, että kiellon hakijalla on perusteltua syytä epäillä itsensä tai perheensä terveyden tai turvallisuuden tulevan uhatuksi. Maistraatit tekevät päätökset tapauksittain. Pääkaupunkiseudun

maistraateista saatujen tietojen mukaan turvakieltoa ei myönnetä automaattisesti pelkästään tietyn ammatin perusteella, vaan kaikissa tapauksissa vaaditaan aina kirjallinen perusteltu hakemus. Joitakin kielteisiä päätöksiä on tehty lähinnä siitä syystä, että hakemukselle ei ole esitetty lain edellyttämiä perusteluja. Jos turvakiellon hakija saa maistraatilta kielteisen päätöksen, hän voi hakea siihen muutosta hallinto-oikeudelta.

Väestötietojärjestelmään merkittyjen turvakieltojen määrä on kasvanut selvästi viime vuosien aikana. Kieltojen rekisteröinnin mahdollistava edellä mainittu säännös tuli voimaan 1.6.1994. Marraskuun 2004 lopussa turvakieltoja oli rekisteröity yhteensä 4 449 kappaletta. Marraskuun 2003 lopussa vastaava luku oli 3 415, joten määrä on kasvanut vuodessa yli 1 000 henkilöllä. Väestötietolain kokonaisuudistus käynnistetään keväällä 2005. Kokonaisuudistuksen yhteydessä selvitetään, onko maistraattien tulkintakäytännöissä turvakieltoja myönnettäessä sellaisia eroja, jotka edellyttäisivät väestötietolain asianomaisen säännöksen tarkentamista.

Helsingissä 4 päivänä tammikuuta 2005

Kauppa- ja teollisuusministeri Mauri Pekkarinen

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 978/2004 rd undertecknat av riksdagsledamot Kari Kärkkäinen /kd m.fl.:

Är regeringen medveten om det problem med datasekretessen som är förknippat med utdrag ur handelsregistret och

är regeringen medveten om skillnaderna i tolkningen av grunderna för beviljande av ett s.k. skyddsförbud?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Handelsregistret är ett offentligt register, om vars innehåll och upprätthållande föreskrivs i handelsregisterlagen (129/1979) och -förordningen (208/1979), firmalagen (128/1979) och prokuralagen (130/1979). Vad gäller anmälningsförfarandet kompletteras handelsregisterlagen av vissa bestämmelser i företags- och organisationsdatalagen (244/2001). Det centrala syftet med handelsregistersystemet har varit att åstadkomma och upprätthålla rättssäkerhet och affärssäkerhet i näringslivet genom att producera den informationstjänst som anknyter till företagen som en del av samhällets basregistersystem. Utöver näringslivets behov betjänar handelsregistret i dagens läge myndighetsbehov av de mest olika slag. Med tanke på systemets funktion är det centralt att de viktiga uppgifter som gäller en näringsidkare, såsom de som gäller näringsidkarens representants behörighet och kompetens och ansvarsförhållandena för personer i ledande ställning, är offentliga och lättillgängliga.

Den reglering som gäller personuppgifter i handelsregisterlagen ändrades genom en lag som

gavs år 1993 och trädde i kraft vid ingången av år 1994 (1122/1993). Till lagen fogades då en ny allmän 3 a § som gällde personuppgifter samtidigt som bestämmelser på annat håll i lagen som gällde anmälningar av personuppgifter om ansvariga personer i olika sammanslutningar ersattes med en hänvisning till bestämmelsen i fråga. Enligt paragrafen antecknas i registret över fysiska personer som personuppgifter fullständigt namn, personbeteckning, adress och medborgarskap. I samband med detta fogades till lagen också en ny 21 a §, som ger registermyndigheten rätt att uppdatera adressuppgifter ur befolkningsdatasystemet. När en persons adress ändras behöver han eller hon inte särskilt meddela ändringen till handelsregistret, utan gör flyttningsanmälan endast till befolkningsdatasystemet som upprätthålls av Befolkningsregistercentralen. Övriga myndigheter utnyttjar de uppgifter som samlats in på detta sätt. Utöver personbeteckningen var också kravet på att adressen skulle anmälas till handelsregistret nytt; tidigare förutsatte lagen endast att hemorten uppgavs. Det ansågs att personbeteckningen har en central ställning såväl med tanke på myndighetsverksamhetens som även näringslivets funktion, men också adressuppgifterna ansågs vara av betydelse för användarna av registeruppgifterna särskilt med tanke på möjligheten att nå en näringsidkare.

Adressuppgifterna i handelsregistret kommer från befolkningsdatasystemet och minskar de sökningar som måste göras särskilt i det. Även om uppgifterna också kan fås direkt ur befolkningsdatasystemet, kompletterar tjänsten på ett naturligt sätt användningen av handelsregisteruppgifterna. Efter ändringen av lagen har frågan om publicerandet av adressuppgifter i handelsregistret övervägts i olika sammanhang. I de utred-

ningar som gjorts har det dock inte ansetts motiverat att avvika från den lösning man tidigare omfattat. Den säkerhetsrisk som spörsmålsställaren avser och som förorsakas av att adressuppgifterna är offentliga kan undvikas, när det finns verkliga behov för detta, genom användning av förfarandet med ett s.k. skyddsförbud. I andra fall är utgångspunkten den att i och med att en privatperson blir näringsidkare, bolagsman eller representant för en sammanslutning skall denne anses ha godkänt att individualiserande uppgifter om honom eller henne, inklusive adressuppgifter, blir offentliga.

Av olika skäl kan en person sakna adressuppgift i befolkningsdatasystemet. I dessa fall antecknas som adressuppgift för personen i Patent- och registerstyrelsens datasystem 00000 Adress okänd. Detta kan ske i det fall att personen beviljas skyddsförbud, men också av något annat skäl. Av det att adressen saknas varken kan eller får man dra den slutsatsen att personen skulle ha beviljats skyddsförbud. I fråga om skyddsförbudet ändrades datasystemet så att det fick sin nuvarande form våren 2002.

För att det skyddsförbud som avses i 25 § 4 mom. befolkningsdatalagen (507/1993) skall kunna beviljas förutsätts att den som ansöker om förbud har grundad anledning att misstänka att

hans eller hans familjs hälsa eller säkerhet är hotad. Magistraterna fattar beslut i enskilda fall. Enligt uppgifter från magistraterna i huvudstadsregionen beviljas skyddsförbud inte automatiskt enbart på basis av ett visst yrke, utan i samtliga fall krävs alltid en skriftlig motiverad ansökan. Några negativa beslut har fattats, främst av det skälet att sådana motiveringar som lagen förutsätter inte har anförts för ansökan. Om den som ansöker om ett skyddsförbud får ett negativt beslut av magistraten, kan han eller hon söka ändring i det hos förvaltningsdomstolen.

Antalet skyddsförbud som har antecknats i befolkningsdatasystemet har ökat klart under de senaste åren. Den ovan nämnda bestämmelse som möjliggör registreringen av förbud trädde i kraft den 1 juni 1994. Vid utgången av november 2004 fanns totalt 4 449 skyddsförbud registrerade. Vid utgången av november 2003 var motsvarande tal 3 415, vilket gör att antalet har ökat med över 1 000 personer på ett år. En totalrevidering av befolkningsdatalagen inleds våren 2005. I samband med totalrevideringen reds det ut om det i magistraternas tolkningspraxis vid beviljandet av skyddsförbud finns sådana skillnader som gör att ifrågavarande bestämmelse i befolkningsdatalagen bör justeras.

Helsingfors den 4 januari 2005

Handels- och industriminister Mauri Pekkarinen